

Rejsende i etik

Interview i *Fagbladet*, medlemsblad for SID, nr. 22 / 2000

Af journalist *Karin Ravn*

Erling Tiedemann, formand for Det Ethiske Råd, nærer stor respekt for holdningerne i det "solide" Danmark. Vi ved godt, der er ting, mennesket skal holde sig fra.

Gråt dominerer denne mandag morgen i november. Vejret, gaden og udsynet gennem stilladserne til Vesterbros Torv er lidt trist, og som en ekstra streg under stemningen er det én af de dage, hvor busserne i København kører med sørgeflor om det lille dannebrogflag.

Kontoret i familien Tiedemanns private lejlighed bekender sig også til de diskrete kulører. Her er ikke meget til at distrahere - *indtil "offeret"* - Etisk Råds formand *Erling Tiedemann* - sætter sig i den blå sofa.

Menneskelivet og teknologiens gråzoner - derude hvor meget lidt er sort/hvidt - er blevet hans hverdag. Men en livsglad humor spiller i øjnene på den 68-årige, der er en kraftanstrengelse for selv den kvikkeste båndoptager - åben for spørgsmål og faktisk oprigtigt glad for at snakke med *Fagbladet*.

Fremmedordbogen udenad

- Mange af jeres medlemmer hører til det, jeg kalder "det solide Danmark". De har ikke gået på universitetet, men man skal ikke tabe troen på, at man godt kan tænke sig om, fordi man ikke kan fremmedordbogen udenad - eller sige, hvad *Kant* eller *Descartes* (filosoffer, red.) har sagt. Ofte findes sandheden om det komplicerede i det helt banale. Det er de veluddannedes selvovervurdering, at kun de er i stand til at forholde sig til et begreb som etik.

Erling Tiedemann var i 20 år Venstre-amtsborgmester i Vejle Amt. Så tog han og hustruen *Vivian* to år til Paris og studerede. 1997 blev han valgt til Etisk Råd - fra nytår blev han formand og en travl rejsende i etikkens tjeneste.

Han og de 16 andre i rådet skal bistå regeringen og Folketinget med gode råd, når videnskabens nye landvindinger skal vurderes. Men de skal ikke mindst hjælpe alle vi andre, der mærker frustrationerne og hårrødderne rejse sig.

I USA er født et barn, som groft sagt skal være reservedel for et af familiens andre børn, der har en blodsygdom. I Danmark er en ung, køn kvinde rede til at få fjernet

sine bryster, fordi en gentest siger, at hun er i risikogruppe for at få brystkræft. Hvad er det næste...

Et forpestet liv

Et af dine slagord er "etik til tiden". Hvad skal rådet især være opmærksomt på de nærmeste år?

- Alt det, der foregår på genområdet. Vi fødes alle sammen med et vist antal "fejl" i generne. Under uheldige omstændigheder kan de føre til sygdom, i andre tilfælde bryder sygdommen aldrig ud. Jeg frygter, vi i stigende omfang vil give os til at undersøge aldeles raske folk og fortælle dem, at de med en eller anden sandsynlighed vil komme til at fejle noget.

- Éns liv kan blive fuldstændigt forpestet. Det er vel også tankevækkende, at i familier, hvor man i dag genetisk kan konstatere sygdomme, ønsker kun hver tiende sådan en analyse. De vil hellere leve i uvished - og håb om, at sygdommen ikke bryder ud.

Forskerne har i dag kortlagt 97 procent af vores gener, forklarer Tiedemann. Men nogle mener, vi har 35.000 - andre 100.000...

- Man kan også forestille sig en arbejdsgiver, der overvejer at satse på en medarbejder. Måske kunne den arbejdsgiver være interesseret i en gentest, for medarbejderen bliver muligvis syg om 12 år?

- Nu er gentest heldigvis forbudt i Danmark og lad os håbe, det bliver ved med at være det. Men forsikringsselskaberne kunne nemt også få idéen.

Der må vel også være positive ting at sige om genteknikken?

- Helt klart, og det handler om de mennesker, der får medicin. Bivirkningerne er vidt forskellige, og nogle skal have tre piller af samme slags, andre kun én. I fremtiden vil man kunne skræddersy medicin. Lidt ligesom fortidens apoteker. I fremtiden vil de også "røre noget sammen", der passer til dine gener, selv om det nok ikke bliver det lokale apotek, der gør det...

Det genetiske lotteri

- Mange taler om det genetiske lotteri, når vi får børn. Nogle kalder det ligefrem for genetisk roulette, hvis folk bare laver børn efter sovekammermetoden. Man ved jo ikke, hvad der kommer ud af det. Kunne man ikke begynde at lave genmanipulationer, æg-sortering og alt muligt for at se, om det er muligt at forbedre børnene, måske endda lave om på generne?

- Det er heldigvis noget af det, folk i det solide Danmark har et skarpt blik for. De har også læst "Konen i muddergrøften", så de ved godt, der er ting, mennesket skal

holde sig fra. Man skal ikke prøve på at reparere på et damearmbåndsur med en mekanikerskruetrækker. Begynder man at pille ved fostre, æg- og sædceller, aner ingen, hvad man sætter i gang.

Chauffører og forskere

Er mange forskere ikke bare ude efter prestige og penge?

- En buschauffør har også blandede motiver: Han vil have noget at leve af, gerne tjene mest muligt og gøre sit arbejde sådan, at han møder tilfredshed hos kunderne og respekt fra kollegerne. En læge eller forsker vil gøre noget for syge mennesker, gerne være en "stor" og omtalt læge, helst have en sygdom eller et nyt lægemiddel opkaldt efter sig, såmænd også gerne Nobelprisen.

- Blander vi andre os alligevel, og det gør vi jo, er det fordi, vi har et skarpt blik for, at det alligevel ikke må blive sådan, at nogen for at opnå penge, patenter og prestige tilsidesætter etiske hensyn. Der skal være forskel på kaniner og mennesker, når man laver forsøg.

- Etik betyder, hvordan man opfører sig ordentligt, og der er heldigvis den lille ubehagelige funktion, der hedder samvittigheden.

Er du stødt på noget uhyggeligt?

- Ingen kan sige, at lægerne i de tyske kz-lejre ikke prøvede at skabe relevant viden om, hvordan sygdomme udviklede sig - eller hvad det var. Men man kan roligt fastslå, metoderne var aldeles uacceptable. Jeg har også ladet mig fortælle, hvordan sovjetiske læger forsøgte at finde ud af, hvilke kuldegrader, mennesket kunne tåle. De satte simpelthen folk ud i kulden og så, hvornår de døde.

Skiftet mening

Har du aldrig været så meget i tvivl om etikken i noget, at du ikke har kunnet tage stilling?

- Nej, men jeg har skiftet mening mere end én gang. Jeg sagde engang, hvor min forgænger, *Linda Nielsen* var formand, at det var godt, talerlisten i rådet var så lang, for så kunne man sagtens nå at skifte mening, før man fik ordet.

- For eksempel organdonation til transplantation. Skal et ja respekteres, eller skal man også tage hensyn til de pårørende. Dem der må leve med, at den hjernedøde bliver kørt ud i varm og rødmosset tilstand og skal skilles ad. Og hvad forestiller man sig, hvis folk siger nej, skal politiet komme - eller tre hærdebredte portører, der slæber af sted med den hjernedøde?

Det Etiske Råd adskiller sig fra lignende i udlandet. Man prøver ikke at blive enige, men fremlægger de forskellige synspunkter.

- Ofte står vi over for dilemmaer - et tvunget valg mellem to alternativer, der begge er ugunstige, og derfor må vi sige, at på den ene side sådan, på den anden... Men man skal passe på ikke at gøre alting relativt. Når jeg kommer ud i forsamlingshusene, siger folk tit, at alting er bestemt af situationen og omstændighederne. Så siger jeg: "Giv mig lige nogle eksempler på situationer og omstændigheder, hvor voldtægt er i orden".

- Så er svaret meget enkelt, det er aldrig i orden. Slaveri er aldrig i orden; misbrug af mennesker som forsøgskaniner er aldrig i orden.

Egne holdninger på hylden

Etisk Råds mandat er at rådgive på det biomedicinske område, og selv om Erling Tiedemann har lyst til også at udtale sig om andre slags etik, tæmmer han politikerblodet.

- Selv om jeg har enorm lyst til at sige noget om den måde, vi behandler folk udefra på, gør jeg det ikke. Som formand for Etisk Råd er jeg nødt til at lægge en dæmper på min egen politiske holdning for ikke at få rodet tingene sammen.

- Jo, jeg kan putte noget ude gennem sidebenene. Vi har i Etisk Råd et medlem med indvandrerbaggrund, nemlig *Naser Khader*, og ham er vi meget glade for.

At rende efter lygtemænd

De "solide" derude. Handler det ikke nogle gange om, at der er ting, man bare ikke ved?

- Der er jo noget, som hedder sandheden, og at tingene har et vist væsen, som må accepteres. Det nytter ikke at rende efter lygtemænd - noget der ikke holder vand. Der er virkelig noget, der er sandt, noget sort, noget hvidt. Desværre er der i vores samfund en tendens til, at sandheden bliver interessebestemt. En lidt forkortet måde at opleve sandheden på.

Hvad vil du helst huskes for, når du om to år ikke er formand mere?

- Alle er så optaget af at nå at sige, det man mener, er det politisk rigtige - at man skal huske at bekende sig til dagens fordom, hvis man vil anses for at være et pænt menneske. Jeg håber, man vil huske mig for, at jeg ikke var bleg for at sige noget, der måske kunne støde nogen, men havde den kvalitet, at man efterfølgende kunne se, at det faktisk havde været sandt.

Ingen søndagsparentes

Betyder det noget i dit etiske arbejde, at du er katolik?

- Katolicismen er typisk en hverdagsreligion, ikke en søndagsparentes. Den katolske kirke tager også mere til orde, end der er tradition for i folkekirken. Derfor står vi nok lidt klarere i for eksempel abortdebatten. Men når jeg så kommer ud og snakker med folk, er der sort af mennesker, der mener det samme.

- De fleste er indstillet på, at det er den enkelte kvindes egen beslutning, men jeg kender meget få i Danmark, der synes, det er lykkeligt. Alle 17 i Etisk Råd er enige om, at abort som udgangspunkt er noget ulykkeligt, fastslår formanden.